

SZEMLE

Kisebbségi politika

Koszovó és Szerbia: a modus vivendi esélyei

Ischinger, Wolfgang – Rolofs, Oliver: Kosovo und Serbien – Möglichkeiten für einen Modus vivendi? = Südosteuropa Mitteilungen, 50. Jg. 2010. 4-5. no. 6-18. p.

A Koszovó-téma az ideiglenes ENSZ-felügyelet alá került egykori jugoszláv autonóm tartomány parlamentjének egyoldalú függetlenségi nyilatkozata (2008) óta nem jut nyugvópontra. A választott politikai képviselő a de jure Szerbia részét képező tartomány jövőbeni státuszáról folytatott eredménytelen tárgyalásokat „megelégedve” és nem kis részben informális külső biztatásra nyilvánította ki függetlenségét. Belgrád, területi integritásának elve alapján, ahogy ezt a tárgyalások során is hajthatatlanul képviselte, önmagához következetesen ezt hevesen visszautasította, és erőteljes kampányba kezdett álláspontjának nemzetközi elfogadtatása érdekében. Számos európai és nem európai ország ugyanakkor viszonylag rövid idő elteltével elismerte Koszovó függetlenségét, és a tartomány tagja lett a Nemzetközi Valutaalpnak és a Világbanknak. Szerbián és Oroszágon kívül a precedens elutasításaképpen egyelőre négy EU-tagállam is: Ciprus, Spanyolország, illetve Románia és Szlovákia kiáll Szerbia mellett. Belgrád a priština deklarációra válaszul – a harcias nacionalista ellenzék nyomása alatt – nem látott más lehetőséget, mint hogy megpróbálja kimondatni a hágai Nemzetközi Törvényszékkel: a koszovói lépés ellentétes az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1244-es (1999) - a Szerb Köztársaság területén az ENSZ-protectorátust felállító - határozatával és általában a nemzetközi joggal, és sérti a szerbiai alkotmányosságot.

Hága elutasító válasza (2010. július), ami szerint a koszovói lépés egyetlen ponton sem ütközik a nemzetközi joggal (s ezt utóbb az ENSZ közgyűlése is így elfogadta), persze, újfent felborzolta a szerb kedélyeket. Ebből a szempontból épp a legmegfelelőbb időpontban került sor augusztusban Westerwelle német külügyminiszter belgrádi látogatására – annak az európai vezető államnak a képviselőjében, amely kezdettől fogva elkötelezett felelősséggel vett részt a posztjugoszláv folyamatok kezelésében, s a mai helyzetben is ettől vezéreltetve működik közre az EU koherens és hiteles nyugat-balkáni stratégiájának alakításában. E stratégia két fontos célkitűzése ma: Bosznia-Hercegovina törekeny egységének megvédése fő-

képp a szerb föderatív rész elszakadási törekvésével szemben, valamint a Koszovó és Szerbia közötti normalizálódás előmozdítása. Utóbbi témában most erős az Uniónak az az elszánása, hogy a szerb csatlakozási folyamat elindítását a hágai kiadások mellett nem utolsósorban a Koszovó-témához való viszonyulás függvényében kezelje. Ez már nem az olyasféle szenvedélyes kijelentések ideje, mint Jeremić külügyminiszteré volt még 2010 februárjából: „Ha Szerbiát az EU és Koszovó közötti választás elé állítják, akkor Szerbia csakis Koszovó mellett dönthet.” Westerwelle az aktuális EU-stratégia jegyében lépett fel Belgrádban, aminek szeptemberre meg is lett az eredménye: Belgrád elállt ezúttal most már az ENSZ-hez benyújtott határozat-tervezetétől, amely hágai nemleges jogi döntés után a koszovói státusz újratárgyalását kezdeményezte volna, és ehelyett elfogadta az EU kompromisszumos javaslatát, ami szerint Szerbia, ha el nem is fogadja, de tudomásul veszi a Nemzetközi Törvényszék határozatát, egyidejűleg pedig készen áll egy új párbeszédre Pristinával. A leendő párbeszéd tétje, hogy a tárgyaló felek a politikai normalizálódás irányába mutató modus vivendi feltételeit kimunkálják.

*

Ezt a dialógust ma egyébként nem kell a nulláról kezdeni. Egy elérhető egyezség elemei egyrészt Ahtisaari ENSZ- különmegbízott „felügyelt függetlenségi”-tervében, másrészt a felek, illetve a felek és az EU között közvetítő, az Európai Uniót, Oroszországot és az Egyesült Államokat képviselő „Koszovó-trojka” 2007-es ajánlásaiban kézzelfoghatóvá váltak. Nem kell más, mint leülni „kétszemközt” vagy, ha kell, hármasban az EU-val, és – a mai helyzetre alkalmazva – feleleveníteni a részleteket. - A „Trojka” kereteiben akkor az EU-t egyébként nem más képviselte, mint az itt ismertetett cikk szerzőpárosából a csúcspanomata W. Ischinger. O. Rolofs katonai diplomatával közösen írt mostani kommentárja az előbbre lépés néhány alapvető követelményét érinti.

1. A túlnyomóan szerbek lakta, függetlenség kikiáltása és az ENSZ- (UNMIK-) közigazgatás fokozatos leépítése során még szorítóbb kérdés a de facto belgrádi befolyás alá – Priština szempontjából ex lex-állapotba – került Észak-Koszovó integrálása – messzemenő autonómia biztosítása mellett a szabotált priština törvényesség érvényesítésével. A jövőre nézve nem lehet megengedni a terület Szerbia számára történő kiszakítását, még „területcseré” ürügyén sem, amiről mint belgrádi elgondolásról a dél-szerbiai, albán többségű Preševo-völgygel kapcsolatban beszélnek. Az autonómia lehet akár olyan mértékű, mint a már kialakult gyakorlat, de meg kell őriznie a koszovói politikai kereteket. A Szerbiával fenntart-

ható jószomszédi kapcsolatokat alapszerződéssel lehetne rendezni, amely a status quo-probléma kiiktatása mellett a humanitárius kérdések, az életgyakorlati, gazdasági, kulturális együttműködés körére terjedne ki, illetve magában foglalhatná az energiaszolgáltatást, a közlekedési infrastruktúra tárgykörét is. Minta gyanánt használható az 1972-es „német-német” alapszerződés példája, amely úgy oldott meg kölcsönösen feszítő problémákat, hogy eltekintett a kettéosztott Németország újraegyesítésében gondolkodó politikai doktrínáktól. Egy ilyen alapszerződés talaján Szerbia és Koszovó akár valamilyen állandó képviselőt is nyithatna egymás fővárosában

2. A státusz-kérdés és a gyakorlati együttműködés témájának szétválasztása annál fontosabb, mivel Koszovó irányában is halaszthatatlan a lezajlott háború egyértelmű lezárása és a háborús örökség rendezése – akár a menekült- és kártalanítási vagy tulajdonrendezési és nyugellátási kérdésekben, akár a kulturális javak (elöljáróban a templomok, kolostorok) kölcsönösen biztonságos védelmét illetően. Ebben Szerbia is közvetlenül érdekelt a közel 200 ezer koszovói szerb menekült sorsa, boldogulása és a hátrahagyott egyházi épületek és felszerelések kapcsán. - A státusz-kérdéstől végképp független a becsületes múltfeldogozás elindítása. Ezen a téren az alakulóban lévő szerb megbékélési politika sugarát Horvátország, illetve Bosznia-Hercegovina után haladéktalanul ki kell tágítani Koszovóra. De lenne az albán közösségnek, pontosabban egyes vezetőinek is mit bevallania. – Az eszmei és gyakorlati megbékélés nélkül egyúttal az etnikai együttélés szilárd és tartós biztonsága, az albán-szerb etnikai viszony feszültségmentesítése is elképzelhetetlen.
3. A koszovói-szerbiai megbékélés és együttműködés önmagában a nyugat-balkáni stabilizáció és integráció nélkülözhetetlen eleme. Kibontakoztatása természetesen legyen mindkét fél számára az EU-csatlakozási folyamat feltétele. Az állandó kölcsönös konzultáció legyen a folyamat eleven alkotórésze. A folyamat elindítása és kiszélesítése nélkül aligha képzelhető el a gazdaságélénkítés, a szociális körülmények javítása, a civiltársadalom alapjainak megvetése.

*

A dialógust ma már nem a nulláról kell kezdeni: ezt aláhúzzák a bázison kézzelfoghatóan mutatkozó változások. A szerbiai közvélemény „hazafias” kiállása egyre kevésbé egyértelmű: a közvélemény-kutatások mos-

tanában egyre inkább átbillennek a nemleges vagy semleges válaszokba. Szerbia hosszútávú biztonsági, gazdasági és politikai érdekei különösen EU-integrációs szemhatáron világosan a megegyezés mellett szólnak. Ennek belátása rövid időtávon általános meggyőződéssé válhat. Etnikumközi feszültségek helyett egyre inkább a szociális elégedetlenség dominál. Intő jel Észak-Koszovóban: Belgrád kezdetben nagyvonalú pénzbeli támogatásai a pénzügyi világválság nyomán jelentős mértékben apadtak. Van már, ami már magától mozdul: délkoszovói, persze albán többséggel körülvett szerb enklávék egyre inkább együttműködnek priština-i kormánnyal. Észak-Koszovóban ehhez nyilvánvalóan politikai váltóállítást szükséges. De a Mitrovica város szerb és albán negyedeit elválasztó Ibar-hídon bővül a hétköznapi forgalom. A koszovói albán területeken fekvő szerb kolostorok nemzetközi KFOR-őrízését éppen napjainkban baj nélkül veszi át az albán rendőri erő.

Időszerű kérdés az EU-intézmények szerepének szélesítése a helyzet rendezésében. Ez a szerep – az EULEX-misszió, illetve az International Civilian Representative áttételében –, olykor kiürült vagy keresztezett funkciókkal, az eddigiekben háttérbe szorult a NATO-éval és az ENSZ-ével szemben, ami, sajnos, az EU külpolitikai deficitjével egybevág. Az Uniónak volt szerencséje a Balkánon átengedni a terepet az Egyesült Államoknak, sőt Törökországnak is. Most egy új szakaszban azonban Brüsszel van soron a Koszovót és Szerbiát, illetve átfogóan a Nyugat-Balkánt egyszerre érintő stabilizáció és integráció programjával, amely döntő mértékben szolgálhatja a koszovói rendezést is. E politikája talaján legelső feladata a koszovói függetlenség elismerését megtagadó tagállamok meggyőzése az elismerés szükségességéről.

Komáromi Sándor

Vallónia a belga válság idején

La Wallonie à l'heure de la crise belge. [Supplément Wallonie.] = Le Monde diplomatique, 57. vol., 2010, 681 no, I-IV. p.

2010. november 21-én a francia nyelvű belga Rádió-Televízió (RTBF) „*Huis clos*” című műsora leadta flamand társintézményének a Belgium megosztottságáról szóló műsorát. A június 13-i választás óta kormány nélkül lévő Belgium különös válságon ment át. A furcsa „interregnumban” a vallonok mintha kevésbé aggódnának identitásuk miatt... Egy bizonyos: a Szocialista Párt politikai dominanciája Vallóniában.